

Postawy i gesty w liturgii

W liturgii zewnętrzne wykonywanie pewnych gestów jest przejawem przeżyć wewnętrznych.

W liturgii każdy gest, każda postawa mają znaczenie symboliczne. Są dokładnie określone przepisami. Liturgiczne gesty i postawy ciała mają głębokie zakorzenienie w Piśmie świętym i dlatego nie mogą być czymś prywatnym i uzależnionym od własnego przekonania.

KONSTYTUCJA O LITURGII ŚWIĘTEJ "SACROSANCTUM CONCILIUM" podkreśla, że: „Celem wzmożenia czynnego uczestnictwa należy pobudzić wiernych do wykonywania aklamacji, odpowiedzi, psalmów, antyfon, pieśni, jak również czynności czy gestów oraz przybierania właściwej postawy ciała. W odpowiednim czasie należy zachować także pełne milczenie” (KL 30)

Postawy i gesty w liturgii mają swoją symbolikę.

Postawa stojąca jest wyrazem uszanowania. Podczas liturgii postawa stojąca jest zewnętrznym znakiem głębokiego uszanowania dla Boga jako najwyższego Pana (Mt, 6,5; Mk 11,25; Łk 18,11; 22,46).

Postawę stojącą przybiera też osoba pośrednicząca między dwiema stronami (np. adwokat, pełnomocnik). W szczególny sposób przysługuje ona liturgowi jako pośrednikowi między społecznością wiernych a Bogiem. Dlatego liturg stoi, gdy czyta słowo Boże i odmawia modlitwy.

Stanie jest znakiem radości z odkupienia (od czasów apostołskich przyjmowano postawę stojącą zwłaszcza w niedzielę i w okresie wielkanocnym. W postawie stojącej Ojcowie Kościoła widzieli symbol wolności dzieci Bożych- uwolnione od grzechu, nie są już niewolnikami.

Postawa stojąca oznacza też gotowość do działania w liturgii.

Postawa klęcząca (zarówno jako dłuższa postawa modlitewna, jak i chwilowy gest) oznacza uwielbienie Boga. Przykład modlitwy w tej postawie dał sam Jezus Chrystus (Łk 22,41). W IV wieku przyklękano przed świętymi przedmiotami (kościół, próg kościelny, ołtarz, krzyż) oraz przed osobami na znak szacunku (biskup, kapłan).

W tym samym okresie postawa klęcząca nabrała również znaczenia pokutnego i błagalnego. Stała się znakiem skruchy i poczucia winy, a zarazem znakiem prośby o przebaczenie i pomoc.

Od IX wieku w związku z reakcją na herezję Berengariusza z Tours (+ 1088), dotyczącą obecności Chrystusa w Eucharystii, postawa klęcząca znowu stała się symbolem uwielbienia Boga w pierwotnym znaczeniu. W tej postawie człowiek wyraża swoją małość, staje się jakby mniejszy. Jest to także znak podporządkowania się i pokornego wielbienia Bożego majestatu. Wyraża również usposobienie modlitewne i pokutne.

Pokłon to znak często stosowany w liturgii, zwłaszcza na Wschodzie. Oznacza głęboki szacunek i uwielbienie. W liturgii rzymskiej jest znakiem szacunku. Wyraża też usposobienie pokutne, gdy ma związek z prośbą o oczyszczenie z grzechów (sakrament pokuty, spowiedź powszechna, akt pokuty). Skłon głowy lub ciała symbolizuje cześć i błaganie. Zastępuje często przyklęknienie. Pokłonem pozdrawia się ołtarz, krzyż, innych liturgów, zwłaszcza celebrans (np. diakon prosi o błogosławieństwo, gdy je otrzymuje, wtedy skłania głowę).

Leżenie krzyżem (tzw. rzucenie się na twarz lub prostracja) to wyraz uniżenia samego siebie wobec Boga i najgłębszej modlitwy. Znany już w Starym Testamencie (Rdz 17,3; Joz 5,15). W chrześcijaństwie gest ten od początku istniał jako wyraz pobożności prywatnej, jako większe uniżenie wobec Boga niż klękanie. Symbolizuje lepiej niż słowa całkowite oddanie się Bogu i poczucie własnej słabości.

Do liturgii rzymskiej padanie na twarz weszło prawdopodobnie pod wpływem ceremoniału bizantyjskiego. Obecnie celebrans z asystą kładą się krzyżem przed ołtarzem na początku nabożeństwa w Wielki Piątek. Podczas święceń kandydaci leżą krzyżem w czasie śpiewu litanii do Wszystkich Świętych.

Postawa siedząca to znak władzy i godności (Ps 106, 32; Mt 19, 28; Łk 4, 20). Siedzenie przysługiwało w starożytności osobom urzędowym i nauczycielom. Podczas liturgii biskup zasiadał na swojej katedrze, skąd przewodniczył i nauczał.

Siedzenie jest także postawą słuchającego ucznia. Zwyczaj siedzenia podczas czytań biblijnych (z wyjątkiem Ewangelii) i homilii sięga początków chrześcijaństwa. Jest to postawa skupienia potrzebnego do przyjmowania i rozważania słowa Bożego (Łk 2,46; 10,39; 1 Kor 14,30).

Podnoszenie oczu to wyraz skierowania duszy i myśli do Boga. Modlący się człowiek w tęsknocie za Bogiem spontanicznie kierował swój wzrok w górę (Ps 122; Ps 123; Łk 16,23; J 11,41).

Pocałunek pokoju był w kulturze śródziemnomorskiej znakiem pozdrowienia i czci. W liturgii pocałunek był symbolem nadprzyrodzonej miłości i wzajemnej zgody. Przez chrzest człowiek wchodzi w braterstwo, w którym miłość jest podstawową zasadą. We Mszy świętej pocałunek pokoju zawsze był gestem przygotowującym do Komunii świętej, która buduje jedność i jest jej ukoronowaniem.

Całuje się także:

- ołtarz jako znak hołdu dla Chrystusa i Jego ofiary krzyżowej,
- krzyż (w Wielki Piątek w hołdzie Chrystusowi)
- księgę Ewangelii oddając w ten sposób cześć Chrystusowi,
- relikwie świętych,
- obrazy (zwłaszcza słynące łaskami).

Całowanie przedmiotów wiązano z przenoszeniem siły tkwiącej w tych przedmiotach na człowieka całującego je.

Procesja. Według symboliki liturgicznej jej prototypem jest wędrówka narodu wybranego z niewoli egipskiej do ziemi obiecanej. Obecnie procesja symbolizuje nowy lud Boży pielgrzymujący pod przewodnictwem Chrystusa (Nowego Mojżesza) do nowej ziemi obiecanej (nieba)

W zależności od okoliczności i przeżyć wewnętrznych wyróżniamy procesje o różnym charakterze:

- radosne (prymicyjne, weselne),
- błagalne,
- żałobne,
- teoforyczne (Boże Ciało, zakończenie oktawy Bożego Ciała, procesja rezurekcyjna)

GESTY RĄK

Są w liturgii bardzo często stosowane. Szczególne znaczenia ma rozłożenie , złożenie i nałożenie rąk.

Wznoszenie rozłożonych rąk jest wyrazem oczekiwania pomocy „z góry”. Jako gest modlitewny rozłożenie i wznoszenie rąk spotykamy w obrzędach wszystkich religii. Chrześcijanie widzieli w tym geście podobieństwo do Chrystusa na krzyżu.

Rozłożenie rąk (lekko podniesionych) w liturgii występowało przy odmawianiu modlitw celebriansa (czasy przedkarolińskie): oracja (kolekta), modlitwa nad darami, Modlitwa Eucharystyczna, Ojcze nasz, modlitwa po Komunii.

Gest ten oznacza, że adresatem modlitw jest Pan Bóg. Wyciągnięcie rąk w kierunku wiernych, ze słowami pozdrowienia, przypomina obecność Pana.

Składanie rąk z wyprostowanymi palcami sięga średniowiecza (XIII w.) Wywodzi się z frankońskiego zwyczaju składania hołdu zwierzchnikowi.(wasal ze złożonymi rękoma występował przed suwerenem otrzymując zewnętrzny znak inwestytury.

Obrzęd ten wszedł do święceń kapłańskich. Nowo wyświęcony kapłan swoje złożone ręce wkłada w ręce biskupa, przyrzekając mu i jego następcom posłuszeństwo i szacunek

Podczas liturgii Mszy św. Kapłan trzyma złożone ręce podczas procesji do ołtarza, podczas aktu pokutnego, Chwała na wysokości Bogu, wyznania wiary.

Składanie rąk przy modlitwie symbolizuje wzniesienie duszy do Boga i oddania Mu się z wiarą. Jest znakiem poddania się Jego woli.

Nałożenie rąk należy do najstarszych gestów w liturgii. Siega czasów Chrystusa, który wielokrotnie nakładał ręce na dzieci lub chorych (Mt 7,33; 10,16; Łk 4,40)

Znaczenie gestu nałożenia rąk zależy od obrzędu, w którym się go stosuje.

Przy udzielaniu błogosławieństwa oznacza łaskawość Boga w Trójcy Jedynej, który jest źródłem wszelkiej świętości.

W obrzędzie sakramentu bierzmowania, z równoczesnym namaszczeniem olejem krzyżma oznacza, że Duch Święty staje się niewymownym darem.

W sakramencie święceń oznacza przekazanie władzy kapłańskiej.

(w każdym obrzędzie znaczenie nałożenia rąk wyjaśniają towarzyszące im słowa)

Znak krzyża to znak najczęściej spotykany tak w liturgii, jak i poza nią. Zwyczajem chrześcijan było kreślenie znaku krzyża na osobach, przedmiotach i sobie samym.

Przypomina dzieło odkupienia dokonane przez Chrystusa na krzyżu (Kol 1,20), jest symbolem wiary (1 Kor 1,17) i źródłem łask (Ef 2,16). Ten znak przypomina o różnych formach umartwienia (Mt 10,38) i naśladowania Chrystusa (Mt 16,24). Jest pieczęcią, która nosi na sobie każdy kto służy Bogu (Ap 7,3).

Znak krzyża towarzyszył od chwili przebudzenia do momentu zaśnięcia. Chrześcijanie w znaku krzyża widzieli obronę przed szatanem, pomoc w pokusach, umacnianie i publiczne wyznawanie wiary.

Wielki znak krzyża odnotowany zostaje w liturgii w XI wieku. Kreśli się go prawą ręką od czoła do serca oraz od lewego do prawego ramienia. Jest znakiem rozpoczynającym i kończącym czynności liturgiczne, nabożeństwa i modlitwy (wspólne i indywidualne).

Znak krzyża to typowo chrześcijańska forma błogosławienia siebie i innych. Wypowiadane słowa: „W imię Ojca i Syna i Ducha Świętego” uprzytamniają chrzest przyjęty w imię Trójcy. Używanie przy tym wody świeconej wzmacnia myśl o chrzcie, błogosławieństwo i obronę przed złem.

